కథానిక ◆ విజయలక్ష్మి రామకృష్ణన్

సంగమం

ఏ దేశమేగినా, ఎందు కాలిడినా మానవతా విలువలు, ఆప్యాయతలు, ప్రేమలు మాత్రం అందరికీ ఒకటే. వాటి తరువాతే ఏవైనా!

చిత్రాలు: నర్సిం

మండువేసవి. మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటయింది. ప్రసాద్ లంచికి వెళ్ళడానికి బయలుదేరాడు. "కింద క్యాంటీన్‌లో భోంచేస్తే పోదటండీ. ఈ ఎండలో నడుచుకుంటూ ఆ త్రీస్టార్ హోటలుకెళ్ళి అక్కడ రెస్టారెంటులో తింటేగాని తృప్తిగా ఉండదా మీకు" అన్నాడు సహోద్యోగి.

"చిన్నప్పుడు మా అమ్మ డబ్బాలో చపాతీ, కూర, పైగిన్నెలో కాస్త పెరుగన్నం పెట్టి ఇచ్చేది. పుస్తకాల మూటతో పాటు, లంచి బాక్సును కూడ మోసుకుంటూ బస్సులో పడి స్కూలుకెళ్ళేవాణ్ణి. పెద్దయ్యాక ఇంటి నుంచి లంచ్ బాక్సు తెచ్చుకోడం అన్నా, హోటల్ నుంచి క్యారియర్ తెప్పించుకోవడం అన్నా చిరాకు నాకు. బెంగపడకండి. ఎండలో నేను మాడిపోను. సరేనా" జవాబిచ్చాడు ప్రసాద్.

ఎయిర్‌కన్డిషన్డ్ ఆఫీసు తలుపు నెమ్మదిగా తెరిచి, మళ్ళీ భద్రంగా మూసి మెట్లు దిగుతున్నాడు. ఆఫీసు ముందుగా ఒక ఆటో రిక్షా ఆగింది. డ్రయివర్‌కు డబ్బులిస్తున్న స్త్రీవంక చూచి చకితుడయ్యాడు. మెట్టు మీదే నిల్చిపోయాడు.

ఆమె మెట్లెక్కుతూ ప్రసాద్‌ను చూసి, "నువ్వేనా? - మీరు - ప్రసాదా" అంది. "అనూరాధవా" అన్నాడు బదులుగా. "నిన్ను చూద్దామనే వచ్చాను. ఎవరో చెప్పారు నువ్వీ ఆఫీసులో పనిచేస్తున్నావని" అంది. "నేను లంచికి వెళుతున్నాను. పద భోంచేస్తూ మాట్లాడుకుందాం" అన్నాడు ప్రసాద్. సరే పద మంది. "దగ్గరే నడుస్తావా, మళ్ళీ ఆటో పిలవమంటావా?"

"నడవగలను, కానీ నేను విజయవాడ వచ్చి పదిహేనేళ్ళయింది. సిటీ ఎంతగానో మారిపోయింది. ఇక్కడే పుట్టి పెరిగిన నాక్కూడ దార్లు తెలియకుండా పోయాయి. అందుకే ఆటోలో తిరగడం" అంది అనూరాధ. ప్రసాద్ భోంచేస్తూ అడిగాడు, "ఎప్పుడూ రావడం? అమెరికా నుంచి వచ్చి ఆటోల్లో తిరుగుతున్నావేంటి?"

"నాన్న చీరాల వెళ్ళారు పొద్దుట. 'ఎండలో తిరగవద్దు. - సాయంత్రం ఎటైనా వెళ్తే టాక్సీ తెప్పించుకో. నేరాత్రి పొద్దుపోయిగాని రాను' అన్నారు." నాన్న వెళ్ళాక అమ్మతో నా స్నేహితురాలు డాక్టర్ రమాదేవినీ చూసివస్తానని చెప్పి ఇటువచ్చాను."

"పోనీ అటే వెళ్ళకపోయావూ, నీ ఫ్రెండ్ కారిచ్చి పంపించేది" అన్నాడు ప్రసాద్. "నిన్ను చూడ్డానికి వెళ్తున్నానని చెప్తే, రమా కూడ వద్దంటుంది."

అయితే, ఈ అబద్ధాల అలవాటు ఇంకా పోలేదన్నమాట నీకు.

అనూరాధ నవ్వుతూ, "నేనెప్పుడో చెప్పానా, అబద్ధాలకు సున్నం పూస్తే న్యూటల్ అయిపోతాయి. ఇహ తప్పు చేసినట్లు కాదు" అంది.

అనూరాధ నెమ్మదిగా ఆరాలు తియ్యడం మొదలుపెట్టింది. ప్రసాద్ భోంచేస్తూ బదులు చెప్తున్నాడు. "సాయింత్రం నువ్వింటికెళ్ళేటప్పుడు నేనూ వస్తాను మీ ఇంటికి. అందరినీ చూడాలని ఉంది" అన్నది. 'ఏమా చొరవ! ఫరవాలేదు. అమెరికా నీళ్ళు ఒంటబట్టాయి' అనుకున్నాడు. "అందరినీ" అన్న ఆమె మాటకు చిన్నగా, చిలిపిగా నవ్వుకున్నాడు ఆమె చూడకుండా. "మరి నా పనయ్యేంతవరకూ ఎక్కడుంటావ్. ఇంక రెండుమూడు గంటల పనుంది నాకు ఆఫీసులో" అన్నాడు. "నువ్వే చెప్పు సలహా" అంది ఆమె.

ఒక క్షణం ఆలోచించి, "మా ఆఫీసులో కాన్ఫరెన్సు రూముంది. ఖాళీగానే ఉంది. ఈ మధ్యాహ్నం మీటింగ్సు ఏమీ లేవు. ఆ రూములో పేపర్లు పత్రికలు కూడా ఉంటాయి. అక్కడుండు. నేను కాస్త త్వరగా తెమలడానికి ట్రై చేస్తాను. అట్లాగే మా ఇంటికి వద్దువుగాని" అన్నాడు ప్రసాద్.

ఆఫీసు నుంచి బయలుదేరేముందు, రోజూ తనతో స్కూటర్ మీద వచ్చే కుర్రాడు డేవిడ్‌ను పిలిచి, "వీరు మా ఇంటికి వస్తున్నారు. ఆటోలో వెళ్తాం. నువ్వు స్కూటర్ ఇంటికి తీసుకురా" అని తాళాలిచ్చాడు.

"బంధువులాండి" అన్నాడు అన్నాడు డేవిడ్ అనూరాధను చూస్తూ.

"నీకెందుకయ్యా, నేను నీకన్నా పెద్దవాణ్ణి. మాటా, మర్యాదా నేర్చుకో" అన్నాడు. చక్కని కుర్రాడు. పాపం సిగ్గుపడిపోయాడు. ప్రసాదేమీ మారలేదు. సాయం చెయ్యడానికి ముందుకు దూకుతాడు. కానీ, మాటలతో చురకలు పెట్టడం హాబీ. ఆవిడెవరోగాని, ఎట్లా వేగుతుందో ఈ మనిషితో అనుకుంది అనూరాధ.

అయిదయింది. మండిపోయే సూర్యుడు మండిపోతూనే ఉన్నాడు. ప్రసాద్ ఆటోరిక్షా పిలిచాడు. సిటీ పెరిగే కొద్దీ, ఊళ్ళో రోడ్లు మరింతగా ఎత్తుపల్లాలు సంతరించుకుంటాయి. వాహనాల్లో తిరిగే వారిని రోడ్డు తన వంపులతో కుదేసి కులుక్కుంటుంది. దారిలో "ఇంట్లో ఎవరెవరున్నారు" అనడిగింది. ప్రసాద్ ఇంకో పక్కకు చూస్తూ "సరోజిని ఉంది. మధ్యాహ్నం నే లేకపోయినా అన్నం తింటుంది. కానీ, నేనింటికెళ్ళేవరకు పాలు మాత్రం తాగదు" అన్నాడు. "కూతురు కాబోలు, అదేమిటి అంత పాతకాలం పేరు పెట్టుకున్నాడు" అనుకుంది.

నాగార్జునా కాంప్లెక్సు దగ్గర ఆగింది ఆటో. అనూరాధ దిగి బెరుకుబెరుగ్గా చూసింది. ఆటో చప్పుడుకు ఇంట్లోంచి బయటకొచ్చిన నాగమ్మ ప్రసాద్‌తో వచ్చిన అనూరాధను చూసి, "ఎవరబ్బా" అనుకుంది.

ఇంటి ముందు వరండాలో ఓ పేముకుర్చీలో భయం లేకుండా దిండు మీద కూర్చుని చోద్యం చూస్తోందొక పిల్లి కూన. ప్రసాద్ పిల్లిని జోకొట్టి "పాలు తాగావా" అన్నాడు. పిల్లిపిల్ల కిందకు దూకి ప్రసాద్ పక్కనే నిలబడింది.

నాగమ్మ "అదెందుకు తాగుతుంది" ఏవన్నా చెప్పండి. కుక్కకున్న విశ్వాసం పిల్లి కుండదు. పక్కింటి రాజుగారి కుక్కపిల్ల ఆయన్ని గేటులో చూడగానే పరుగెత్తి కెళ్ళి ఆయన వెనక తోకాడించుకుంటూ తిరిగి వస్తుంది. ఈ సరోజినమ్మ - మన బంగరు బొమ్మ, నువ్వొచ్చి మాట్లాడించే వరకు గుర్రుమని కూడా అనదు. పెద్ద రాజకుమార్తె, కుర్చీ లెక్కి కూర్చోడం తెలుసు" అని గ్లాసులో పాలు దాని గిన్నెలో పోసింది.

అనూరాధ షాకు తిన్నది. "ఇంట్లో ఎవరెవరంటే- సరోజినన్నాడేంటి" అనుకుంది. పిల్లి సేవ అయ్యాక అనూరాధను చూస్తూ నాగమ్మ "బాబుకు మజ్జిగలో నిమ్మకాయ పిండి, ఒక కల్లు ఉప్పు వేసి కలిపి ఫ్రిజ్‌లో ఉంచుతానండీ. మీక్కూడా మజ్జిగిమ్మంటారా, టీ పెట్టనా" అనడిగింది. "నాకూ మజ్జిగే ఇవ్వు" అంది

అనూరాధ. నాగమ్మ ఆ రోజు వచ్చిన పోస్టు తెచ్చి ప్రసాదుకిచ్చింది. ఉత్తరాలు చదివి, గ్లాసు కింద పెట్టి "నాగమ్మా, మేము వాకింగుకి వెళ్ళి వస్తాం. ఈమె అనూరాధగారు. అమెరికా నుంచి వచ్చారు. ఏం టిఫిను చేస్తావో మరి" అన్నాడు ప్రసాద్. నాగమ్మ కంగారు పడిపోతూ "అయ్యో నాకేం వచ్చండీ - చెప్పి చేయించడానికి అమ్మయినా లేకపోయె - ఏదో తంటాలు పడతాలెండి, త్వరగా రండి, వేడిగా తింటేనే రుచి" అన్నది.

ప్రసాద్ లేచి, "పద అట్లాగే అరగంట తిరిగి వద్దాం. పక్కనే ఇంకో బిల్డింగ్ కడుతున్నారు. చూపిస్తాను" అన్నాడు. "ఇంట్లో చెప్పిరావూ" అంది అనూరాధ సందేహంగా.

"ఇంట్లో ఎవరూ లేరు చెప్పడానికి."

"ఏం ఊరెళ్ళరా" అంది. "అసలు ఉంటేగా, ఊరెళ్ళ డానికీ, సినిమాకెళ్ళడానికీ" అన్నాడు. అనూరాధకర్థం కాలేదు. నడూస్తూ వాళ్ళ కాంప్లెక్సులోని సౌకర్యాలు, పక్కన కడుతున్న కట్టడం వివరాలు చెప్తున్నాడు ప్రసాద్. ఆమెకేమీ వినబడడం లేదు. పాముకుబుసం విడిచినట్లు గతం పొరలు పొరలుగా రాలిపోతోంది.

ప్రసాద్, అనూరాధ కాలేజీలో క్లాసుమేట్సు. ప్రేమించుకున్నారు. పెళ్ళి చేసుకుందామనుకున్నారు. ప్రసాద్ ఆ సంగతి తల్లితో చెప్పాడు. ఆమె మండిపడ్డది. తన అన్న కూతురు సరళ తప్ప ఇంకో ఆడపిల్ల తనింటికి కోడలుగా రాగూడదన్నది. ప్రసాద్ ససేమిరా అన్నాడు. మర్నాడు అతని తల్లి కొడుక్కు తెలియకుండా అనూరాధ ఇంటికెళ్ళి, మేనరికం ఎప్పటినుంచో అనుకున్నదేనని, వాళ్ళకి తాము మాట కూడ ఇచ్చినట్లు, కొడుక్కుకూడ సరళంటే ఇష్టమే ఉండేది- అనూరాధను చూసేవరకూ- అని నచ్చజెప్పింది.

అనూరాధ తండ్రి రుద్రుడైపోయాడు. కూతుర్ని పిలిచి ప్రసాదును మరి చూడకూడదని శాసించాడు. ఎవరో అమెరికా నుంచి ఆడపిల్లలను చూడ్డానికి ఆంధ్రదేశం వచ్చిన పెళ్ళికొడుకుని పట్టుకొచ్చి నెల తిరక్కుండా కూతురి పెళ్ళి జరిపించాడు. తనను చూసేవరకూ మేనమామ కూతురంటే ప్రసాదు కిష్టమేనని, ఆ అమ్మాయి కూడా ఆశలు పెంచు కుందని విని ఖిన్నురాలైంది అనూరాధ. ఇంకొకరి మనిషిని దొంగిలించలేక తండ్రి తెచ్చిన సంబంధా నికి ఒప్పుకుంది. అమెరికా వెళ్ళిపోయింది. రెండేళ్ళకు కొడుకు పుట్టాడు. క్రమంగా భార్యాభర్తలకు పడకుండాపోయింది. భర్త పెడదారి పట్టాడు. విడాకులు తీసుకుంటానని తండ్రికి ఉత్తరం రాసింది. డైవోర్స్ తీసుకుంటే మళ్ళీ తన గడప తొక్కవద్దని రాశాడు తండ్రి. కొడుకుని పెంచుకుంటూ చికాగోలో ఒక హాస్పిటల్ ఫార్మసీలో ఉద్యోగం చేసుకుంటూ ఒంటరిగా జీవిస్తోంది అనూరాధ. కిందటి నెల్లో ఢిల్లీలో అమెరి కన్ సహకారంతో హాస్పిటల్ మేనేజ్ మెంట్ మీద ఇంట ర్నేషనల్ వర్క్‌షాపు జరిగింది. అనూరాధ పనిచేసే హాస్పిటల్ వాళ్ళు అనూరాధను ఫార్మసీ ప్రతినిధిగా ఖర్చులు పెట్టుకు పంపారు.

కొడుకును వెంట తీసుకువచ్చింది. ఇండియాలో అడుగుపెట్టగానే ఇంటిమీద మనసు పోయింది అనూరాధకు. రాత్రంతా నిద్ర రాలేదు. అర్ధరాత్రి తండ్రికి ఉత్తరం రాసింది. "మీరు పిలిస్తే తప్ప ఇంటికి వచ్చి మిమ్మల్ని చూడకూడదన్న బెట్టు నాకు లేదు. నన్నూ, నా కొడుకును చూడ్డానికి మీరిష్టపడితే నా హొటల్‌కు ఫోన్ చెయ్యండి. సమయానికి నేను లేకపోతే మెసేజ్ వదలండి" అని రాసి, ఉత్తరం కొరియర్ మెయిల్లో పంపించింది.

ఏనాడో కోపం తగ్గినా, కూతురి అడ్రసు కూడా తెలియని నిస్సహాయ స్థితిలో నిరుత్సాహంగా రోజులు వెళ్ళబుచ్చు తున్నారు అనూరాధ తల్లితండ్రులు. వాళ్ళకు కూతురి జాబు పూలవానే అయింది. తండ్రి స్వయానా ఢిల్లీ వెళ్ళి కూతుర్ని, మనుమణ్ణి వెంటపెట్టుకుని ఆగ్రా, జైపూర్ చూపించి ఇంటికి తీసుకువచ్చాడు.

అరగంట వాకింగులో ప్రసాద్ చూపిస్తున్న ఇళ్ళలో ఏమాత్రం ఆసక్తి కనబరచని అనూరాధను చూసి, "ఎందుకీమె నన్ను వెతుక్కుంటూ వచ్చింది" అనుకున్నాడు ప్రసాద్. ఇల్లు చేరారు.

వాకిట్లోనే స్వాగతం పలికిన నాగమ్మ, "వచ్చారా. రండి రండి. ముఖాలు కడుక్కుని రండి టిఫిన్ తీసుకుందురుగాని" అంది. ప్రసాద్, అనూరాధ డైనింగ్ టేబిల్ చేరారు. వేడి వేడి పునుగులు, పచ్చడితో ప్లేట్లలో పెట్టింది. గ్లాసుల్లో ఐస్ వాటర్ పోసింది. ప్రసాద్ కూర్చుంటూ, తృప్తిగా "దొరకునా ఇటువంటి టిఫిను" అని రాగం తీశాడు. అనూరాధ నవ్వుకుంది. "భోజనప్రియత్వం పోలేదు" అనుకుంది. కాలేజీ రోజుల్లో ఏ హొటల్ ఏ రోడ్డులో ఉందో, ఏ అయిటమ్ ఏ హొటల్లో బాగుంటుందో- అందరూ ప్రసాద్‌నే అడిగేవారు. అనూరాధకు తెలిసిన మనిషినే మళ్ళీ తెలుసుకుంటున్నట్లుంది. ఏదో దుఃఖం, ఎంతో దుఃఖం, ఎంత మింగినా, మిగిలి మిగిలి పొంగిపోయే దుఃఖం గొంతులో సుళ్ళు తిరిగింది. పట్టలేక అడిగింది, "అంటే నువ్వు పెళ్ళి చేసుకోనేలేదా?" ప్రసాద్‌కు ఇటువంటిదేదో వస్తుందని తెలుసు. తేలిగ్గా నవ్వేస్తూ, "లేదు. ఎట్లా చేసుకోను? సౌత్ ఇండియాలో అమ్మాయిలందరికీ ఒకటే కోరిక. పెళ్ళయి అత్తవారింటికెళ్ళడమంటే హైదరాబాద్‌లోనో, మద్రాసులోనో, బెంగుళూరులోనో బతకడం, బందరు, ఏలూరు, నెల్లూరులాంటి ఊళ్ళలో స్థిరపడ్డానికి ఇష్టపడరు. ఇంకో మెట్టు పైవాళ్ళకు పెళ్ళికొడుకంటే, అమెరికా నుంచో, ఆస్ట్రేలియా నుంచో వచ్చినవాళ్ళే. ఇంక నాకెట్లా పెళ్ళవుతుంది?"

"అమ్మా, అమ్మా నన్ను నమ్మండి. ఎన్ని సంబంధాలో వచ్చాయి ప్రసాద్ బాబుకు. అమ్మగారెంతో చెప్పారు. అందరిదగ్గర ఏడ్చేవారు. బాబుదే వద్దంటే వద్దని మొండి పట్టుదల" అంది నాగమ్మ.

అనూరాధ చిరాగ్గా, "ఏమిటీ నీ కారణం? నువ్వేదో పెద్ద దేవదాసుననుకున్నావా" అంది. ప్రసాద్ అనూరాధ వంక ధైర్యంగా చూస్తూ "సరే విను. నాకు తెలియకుండా మీ ఇంటికెళ్ళి, నేను నిన్ను చూశాక మనసు మార్చుకున్నానని కట్టు కథ చెప్పి నమ్మించిందని అమ్మమీద కోపం, నిన్ను చూడ్డామని కబురంపితే నువ్వు రానన్నావని నీమీద కోపం- నన్ను నిర్బలుణ్ణిగా చేశాయి. నిరుత్సాహం, అశక్తత నన్ను చుట్టుముట్టాయి. అమ్మను ఎదిరించి పెళ్ళాడవచ్చు. నాన్న పోయాక పిల్లలే ప్రాణంగా పెంచిన అమ్మకు మామీద అనురాగమే కాదు, అధికారం కూడా ఏర్పడ్డాయి. ఆమెకిష్టం లేని కోడలు ఇంటికి వస్తే, ఆ అమ్మాయి జీవితం అశాంతి పాలు కాక తప్పదు. నేను దూరమైతే అమ్మను ఎవరు చూసుకుంటారు? నీ పెళ్ళి అయిపోయిందని తెలిసిన

> **"సాయంత్రం నువ్వింటికెళ్ళేటప్పుడు నేనూ వస్తాను మీ ఇంటికి. అందరినీ చూడాలని ఉంది" అన్నది అనూరాధ. 'ఏమా చొరవ! ఫరవాలేదు. అమెరికా నీళ్ళు ఒంటబట్టాయి' అనుకున్నాడు ప్రసాద్.**

తర్వాత, నా పెళ్ళికి తొందర చెయ్యడం మొదలుపెట్టింది అమ్మ. "నీకు నచ్చని అమ్మాయిని నేను చేసుకోలేదు. నాకు నచ్చని అమ్మాయిని చేసుకోమని నన్ను నిర్బంధపెట్టకు" అని చెప్పేశాను. అమ్మ ఏడ్చింది. నేను ఏడవలేదు. అదే తేడా. అప్పట్లో అమ్మ మీద నాకు జాలి కూడా కలగలేదు."

"అంటే, నీ ఒంటరి జీవితం నీ తల్లికి విధించిన శిక్షనుకున్నావా" అంది అనూరాధ జుగుప్సతో.

నాగమ్మకు నచ్చలేదు వాళ్ళ ధోరణి. గబుక్కున లోపలకు వెళ్ళి ప్లేటులో జామపళ్ళు పట్టుకొచ్చింది. "చెట్టుక్కాసిన కాయలు బాబూ, తీసుకోండి" అంది.

ప్రసాద్‌కు కోపం వచ్చింది. "చెట్టుక్కాక పుట్టక్కాస్తాయా కాయలు? శబరి మాతల్లిలాగా ఎప్పుడూ ఆ పండు కావాలా, ఈ కాయ కావాలా అని ఏమిటి నీ గోల" అని విసుక్కున్నాడు.

నాగమ్మ రోషపడిపోయి, "ఆ శబరి మాలక్ష్మికి, నాకూ సాపత్యమేమిటి బాబూ? శబరమ్మ తల్లి కాయలు కోసి కూరలు వండిందా, పిండి రుబ్బి గారెలు కాల్చిందా, పాలు కాచి పాయసం చేసిందా? ఓ బాదం ఆకులో కాసిని రేగుపళ్ళో, నేరేడు పళ్ళో పెట్టి రాములా రంతటి సామినే మెప్పించింది. నాకు మిగిలిన మెప్పేమిటి బాబూ- మిగిలిం దల్లా నా కోసం ఎదురుచూసే అంట్ల గిన్నెలూ, నా అరిగిపోయిన చేతులూ తప్ప" అంది నాగమ్మ.

అనూరాధ మార్చి మార్చి చూసింది వాళ్ళిద్దరినీ. వాళ్ళ మాటలూ, ఆ మాట ల్లోని అర్థాలూ, అర్థాలకు రంగులు పులిమే అలుకలు, అపేక్షలూ, ఆవేద నలూ- "వీళ్ళా మనుషులంటే! ఈ గడ్డ విడిచిపెట్టి ఎక్కడో బతుకుతూ ఎంత కోల్పోయాను" అనుకుంది. ఆమె ఈ లోకంలోకి రావడానికి కాసేపు పట్టింది.

"ఔనూ, మీ సిస్టర్ ఎక్కడుందిపుడు" అనడిగింది.

"చాలామందమ్మాయిలలాగే సుశీల కూడా ఆస్ట్రేలియాకెళ్ళింది పెళ్ళి చేసుకుని. డిగ్రీ వచ్చాక కంప్యూటర్ క్లాసులు తీసుకుంది. అక్కడ కలిశాడాబ్బాయి. "మన కులం కాదు, మనకొద్దు" అంది అమ్మ. "కులం ఆరా తీసి ఆపైన స్నేహం పెంచుకోలేదు నేను. అయినా, మనకన్నా పెద్ద కులమే" అంది సుశీల. అమ్మ గొంతు పెంచి, "పెద్దయితే ఎవడిక్కావాలి. మన కులం గొడ్డుపోయిందా? తగిన పెళ్ళికొడుకే దొరకడా నీకు" అందమ్మ. ఆఖరుకు సుశీల బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయో గించింది.

"అమ్మా, నేను అన్నయ్యను కాను, నీ మెప్పుకోసం నా బతుకు బలి చేసుకోవడానికి" అంది. అంతే, ఆ సాయంత్రానికే అమ్మకు హార్ట్ ఎటాక్ వచ్చింది. అదే మొదటి ఎటాక్. హాస్పిటల్లో పెట్టాము. రెండు వారాల తర్వాత ఇంటికి తీసుకువచ్చాము. సుశీల సంతోషం పట్టలేకపోయింది. అమ్మ కోలుకున్నదన్న సంతోషంకంటే, కోలుకోకపోతే అందుకు తాను బాధ్యురాలన్న నింద తప్పినందుకు ఎక్కువ సంతోషించింది.

అప్పుడే వచ్చింది నాగమ్మ ఇంటిపనికి. నాగమ్మ భర్త మా ఆఫీసులో ప్యూన్‌గా ఉండేవాడు. పిల్లల్లేరు వాళ్ళకి. ఇట్లాగే ఎండాకాలం పనుందని పొరుగూరెళ్ళాడు. పదిమంది బంధువులనూ చూసివచ్చాడు. రోడ్డుమీద బస్సుకోసం నిలబడ్డాడు. నీడగా కూర్చోడానికేమీలేదా పల్లెటూర్లో. పక్కన సోడా షాపు లేదు. ఏముంది- వడదెబ్బకు పోయాడు. ఏ అండా లేని నాగమ్మ అమ్మకు తోడైంది. అమ్మ దగ్గర కూర్చుని మా ఇంటి వంటలన్నీ నేర్పింది. మొదట్లో స్నేహంగానే ఉండేవారు. చివరి రోజుల్లో నిష్కారణంగా తప్పు పట్టేది నాగమ్మను.

నిన్న కరిగి నేటితో కలిసిపోయింది. తెల్లబోయిన నేడు క్షణంపాటు స్తంభించిపోయింది. తేరుకున్న తర్వాత నిన్నా, నేడూ చేతిలో చెయ్యేసుకుని ముందుకు సాగాయి.

అకస్మాత్తుగా ఒక ఆలోచన వచ్చింది అనూరాధకు.

"ప్రసాద్ నేనొక సంగతడుగుతాను. నేను ఇందాకటి నుంచి నీగురించి అన్ని అజలు అడిగాను కదా, నా సంగతి నువ్వొక్కటీ అడగలేదేం" అంది. ప్రసాద్ నవ్వుతూ, నువ్వడిగావు, నేను చెప్పాను. నేనడగలేదు, నువ్వు చెప్పలేదు. అందువల్ల నీకు వచ్చిన లాభమేమిటి, నాకు కలిగిన నష్టమేమిటి" అన్నాడు.

"నువ్వు ఏమీ మారలేదనుకున్నాను కానీ ప్రసాద్, పూర్వం నీకు లాభనష్టాల బేరీజు వేయడం తెలియదు. ఆ విద్య కొత్తగా నేర్చుకున్నావు." నిష్ఠురమాడింది.

డేవిడ్ వచ్చాడు. స్కూటర్ నిలబెట్టి తాళాలు ప్రసాద్‌కిస్తూ, "రేపుదయం ఆఫీసుకెళ్తారా సార్" అనడిగాడు అనూరాధకేసి అనుమానంగా చూస్తూ.

"ఆఁ, సరిగ్గా ఎనిమిదింటికి రా" అన్నాడు ప్రసాద్.

"ఆమె ఎవరబ్బా" అన్న ఆలోచన డేవిడ్ తల్లో తొలుస్తూనే ఉంది.

డేవిడ్ వెళ్ళిపోయాక అనూరాధ, "నువ్వడగకపోయినా నేను చెప్తాను. నిన్ను వెతుక్కుంటూ వచ్చింది నా కష్టం సుఖం నీతో చెప్పుకుందామనేగా" అంది.

"అదేం, నీ స్నేహితురాలు రమాదేవితో చెప్పుకోలేదా" అన్నాడు ప్రసాద్.

"ఎందుకు చెప్పుకోలేదు. చెప్పు కున్నాను. ఆమెకన్నా నువ్వు నాకు దగ్గరి ఫ్రెండువనుకుంటున్నావా ఏమిటి? ఆమె సలహాలు, సానుభూతి చాలక నిన్ను చూడ్డానికి వచ్చాను. పిలవని పేరంటం. పద బయట కూర్చుని మాట్లాడుకుందాం" అంది అక్కడ నాగమ్మ ఉన్నదనే ఉద్దేశంతో. నాగమ్మకర్థమైంది.

"వద్దమ్మా బయట వేడికి వేడి, దుమ్ముకు దుమ్ము. నే వెళ్ళి కాస్త ఊడ్చి నీళ్ళు చల్లి వస్తాను. చల్లబడ్డాక బయట కూర్చుందురుగాని" అంటూ అక్కడ నుంచి తప్పుకుంది.

అనూరాధ తన కథంతా వివరించింది. ప్రసాద్ కలవరపడ్డాడు. "నువ్వేదో అమెరికాలో సుఖంగా ఉన్నావనుకున్నాను. ఇంత దుఃఖమా నీ జీవితంలో అనూ" అన్నాడు. "అనూ!" మర్చిపోయిన పాత పిలుపు! ఆమె మనసు శాంతితో, సంతృప్తితో నిండిపోయింది. తేరుకుని, "బాగుంది, నువ్వు నన్ను జాలి తలుస్తున్నావా ప్రసాద్? నాకేమయ్యా, కరదీపికలాంటి కొడుకున్నాడు. ఖాళీ జీవితం నీదిగా చేసుకున్న నిన్ను నేను జాలిపడాలి" అంది.

"నీ కొడకు- అదే భరత్‌ను చూడాలనుంది అనూ. ఒకసారి వస్తాను మీ ఇంటికి. మీ నాన్నగారు భరత్ ముందు అరుస్తారేమో నా మీద. కాస్త ముందుగా చెప్పు" అన్నాడు ప్రసాద్.

"ఊఁహూఁ, నేనేం చెప్పను. మా నాన్న నీకన్నా చాలా పెద్ద. అరవనీ. అరిస్తేనేం మా ముందు? నువ్వరవలా డేవిడ్‌ను నా ముందు" అంటూ నవ్వింది.

ప్రసాద్ కూడా హాయిగా నవ్వాడు.

నవ్వాపుకుని అన్నాడు, "నీకూ, మాకూ తేడా ఇప్పుడు తెలిసింది అనూ. నీ దుఃఖానికి కారకులైనది మేము ముగ్గురం. మీ నాన్న, నేను, నీ కొడుకు తండ్రి- మా ఎవరిమీదా ఇసుమంత కోపం గాని,

కక్ష గాని నువ్వు పెంచుకోలేదు. మనసా, వాచా ఎవరినీ నిందించలేదు. నేనూ, మా అమ్మా అహానికి, ఆగ్రహానికి లొంగిపోయాం. మా సుఖానికి, మా మనశ్శాంతికి మేమే నీళ్ళు వదులుకున్నాం. అమ్మకు మరణంతో విముక్తి కలిగింది. నాకు నీ రాకతో, నీ మాటతో, నీ చూపుతో, నీ నవ్వుతో విముక్తి కలిగించావు" అన్నాడు నిజమైన కృతజ్ఞతతో.

"సరేగాని, మీ మదర్ పోయి ఎన్నాళ్ళయింది, ఎట్లా పోయారు."

"అమ్మ పోయి రెండేళ్ళయింది. ఓనాడు గుండె మీద చెయ్యేసి 'ఏంటో నొప్పిగా ఉందిరా' అంది. నా కర్మకాలి ఆ రోజు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా బంద్. టాక్సీలు తిరగలేదు. ఇప్పుడే వస్తానంటూ బయటకెళ్ళిన నాగమ్మ ఎవరినో బతిమాలి ఆటో తీసుకువచ్చేసరికి గంటయింది.

ట్రాఫిక్ లేని వీధులు చూసుకుని, సందులూ, గొందులూ తిరిగి హాస్పిటల్ చేరేటప్పటికి ఇంకో గంట పట్టింది. అమ్మ ఆరు గంటలే ఉంది హాస్పిటల్లో. "వెంటనే తీసుకువస్తే ఎట్లా ఉండేదో- చాలా లేటయింది. ఐయామ్ సారీ" అన్నాడు డాక్టర్.

అమ్మ పోయాక నాగమ్మ అమ్మ చార్జి తీసుకుంది. నేనింట్లో ఉండేదే నాలుగ్గంటలు. "కాఫీ పెట్టనా, కాజాలు తింటావా, కారప్పూస కావాలా" అంటూ ప్రాణాలు తోడేస్తుంది. కొత్తలో ఓ రోజు, "ఏంటమ్మా, నాక్కావాలంటే నేనడగనూ. విసిగించకు" అన్నాను అమ్మ పోయిందని మర్చిపోయి. నాగమ్మ తెల్లబోయింది. ఆమె ముఖంలో వెన్నెల కురిసింది. నా ఎదుట కళ్ళు తుడుచుకోను ఇష్టంలేక అవతలకు వెళ్ళిపోయింది.

నా పనులు స్వయంగా చూడలేని నిస్సత్తువ ఒకవైపు, నెమ్మదిగా తన స్థానం నాగమ్మ ఆక్రమిస్తోందన్న భయం మరోవైపు- తనకూ, నాగమ్మకూ మధ్య కష్టపడి గోడ కట్టుకుంది అమ్మ. ఆ గోడ ఎప్పుడు పడిపోయిందో తెలియదు. అమ్మ పోయి నాగమ్మ మిగిలిందో, నాగమ్మను తరిమేసి మళ్ళీ అమ్మే వచ్చిందో- ఒక్కోసారి అయోమయంగా ఉంటుంది. నువ్వూ, నాగమ్మా ధన్యజీవులు అనూరాధా" అన్నాడు.

"నేనొక్క వరమడగనా" అంది అనూరాధ సంభాషణ తప్పిస్తూ.

"వరాలడగడానికి గుడికెళ్ళు. నేనేం దేవుణ్ణి కాను" అన్నాడు ప్రసాద్.

అనూరాధ నవ్వి, "చూడు, భరత్ చికాగోలో వాడి స్కూల్లో ఆర్కెస్ట్రాలో వయొలిన్ వాయిస్తాడు. ఎట్లాగూ ఇక్కడకు వచ్చాం కదాని మన రాగాలు కాస్త తెలుస్తాయని, వయొలిన్ పాఠాలకు ఏర్పాటు చెయ్యమని నాన్నకు చెప్పాను. రేడియో స్టేషన్లో పనిచేసేవారట రిటైరయ్యారట- పురుషోత్తంగారు. ఆయన దగ్గర నేర్చుకుంటున్నాడు.

కొత్తలో కింద కూర్చుని వాయించడం నచ్చలేదు గాని, ఇప్పుడు అలవాటైంది. అమ్మమ్మ దగ్గర గారాలు పోతున్నాడు ఏటేటా వస్తాడట కర్ణాటక సంగీతం నేర్చుకోవడానికి. నాకూ ఏటా సెలవు దొరకదు. ప్రతి ఏడాదీ రెండు టికెట్లంటే- ఖర్చూ ఎక్కువే. వాడు వస్తాడు వచ్చే సమ్మర్లో కూడా. మధ్య మధ్య నువ్వు కాస్త చూస్తుండు. మాటా, మర్యాదా నేర్పించు. సరేనా" అంది.

ప్రసాద్ ఆనందావేశంతో అవాక్కయ్యాడు.

ఆ తర్వాత వారం రోజులకే అనూరాధ ప్రయాణమైంది.

భరత్ ఇంకా సెలవులున్నాయని తాతగారింట్లోనే ఉండిపోయాడు. రైలు కదిలింది ఢిల్లీకి. అనూరాధ కనుమరుగైంది. భరత్ తాతగారి వెనకాల ప్రసాద్ చెయ్యి పట్టుకుని నడుస్తున్నాడు. నిన్న కరిగి నేటితో కలిసిపోయింది. తెల్లబోయిన నేడు క్షణంపాటు స్తంభించిపోయింది. తేరుకున్న తర్వాత నిన్నా, నేడూ చేతిలో చెయ్యేసుకుని ముందుకు సాగాయి. ■

కళ్ళకు కట్టిన కథ

అట్టడుగు కులాలవారి జీవన సమరానికి అరుదైన కథాచిత్రణ

పంచమం(నవల)
రచన: చిలుకూరి దేవపుత్ర
ప్రచురణ: లైఫ్‌లైన్ కమ్యూనికేషన్స్, హైదరాబాద్.
పేజీలు: 275;
వెల: రూ. 75/-

శ్రీవిరించి

వారు మాత్రం మనుషులు కారా? మీలో నున్నవి పాలా అని అగ్రవర్ణాల వారిని బహు సూటిగా, నిక్కచ్చిగా సినిమా పాటలో అడిగిన దేశం మనది. దేశంలో జనాభాను మనుషులుగా చూడకుండా వర్ణాలుగా చీల్చి అగ్ర కులాలు, అంటరాని కులాలు తయారు చేసింది వ్యవస్థ. దీనిని రూపుమాపాలని దాదాపు వందేళ్ళుగా దేశం నలు మూలల నుంచి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నా, ఇప్పటికీ ప్రజలను ఇంకా విడదీస్తూ, వేరువేరుగానే చూపుతున్న అవలక్షణాలు భాష, కులమూను. అంటరానివారికి హరిజనులనీ, ఎస్.సిలనీ, దళితులనీ పేర్లు మార్చి ఏదోరకంగా వాళ్ళను అణగదొక్కి ఉంచడానికే ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. వీళ్ళమీద జరిగే అత్యాచారాలు మానవ హక్కుల సంఘానికి అపీలుకు వెళ్ళినా ఒకంతట తెగవు. రావణాసురుని కాష్ఠంలాగ ఎప్పటికీ జ్వలిస్తూనే ఉంటాయి. 'అంటరానితనం' హిందూ జీవన విధానంలో గొప్ప మచ్చ. దీనిని చెరిపివేయాలని మత ప్రముఖులు, వివేకులు, రాజకీయ నాయకులు పైకి ఘాటుగా ప్రకటనలు చేస్తూవున్నా ఇంకా ఈ మచ్చ విస్తరిస్తూ ఉండడం విషాదకరం. ఇది మనలో చిత్తశుద్ధి లేదనడానికి తార్కాణం.

ఈ నేపథ్యంలో సమకాలీన వాస్తవాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని చిలుకూరి దేవపుత్ర పంచమం అనే ఈ నవలను రాశారు. శివయ్య అనే మాదిగ కుర్రవాడు ఇంటర్ పరీక్షా ఫలితాలకు ఎదురుచూస్తూ ఉన్నరోజు నుంచి, తరువాత అనేక కష్టనష్టాలు, వ్యయ ప్రయాసలు గడిచి స్టేట్ సర్వీసెస్‌లో ఆర్.డి.వోగా ఉద్యోగంలో చేరిన నెల రోజులలోనే అగ్రకులాలవారి 'అనుగ్రహం' వల్ల సస్పెండ్ అయిపోవడంతో నవల కథాక్రమం ముగుస్తుంది. శివయ్య చురుకుదనం, చదువులో, జీవితంలో అణకువ, వినయం, ముక్కుసూటితనం చక్కగా తీర్చి దిద్ది అతని పట్ల చదువరులకు సానుభూతి కలిగేట్లు చిత్రించారు. ఒకప్పుడు అతన్ని చీదరించుకుని, చీత్కరించుకున్న వారే అధికారంలో ఉన్న అతడిని సకల మర్యాదలు చేసి సత్కరించడం, తీరా అతను తమ 'జేబులోని మనిషి' కాదని తేలిపోయిన తరువాత వెనకటి మోస్తరుగానే నిందలు కురిపించడం- వాస్తవికతకు దగ్గరగా, అద్దం పట్టినట్లుగా చూపారు.

శివయ్య దగ్గరకు పద్మ, విద్య అనే ఇద్దరు అగ్రవర్ణాల ఆడపిల్లలు వస్తారు. వాళ్ళ నుంచి ఎన్నో పాఠాలు నేర్చుకుంటాడు అతను. 'నల్ల కట్టుమాను' తీర్చిదిద్దిన జీవితం అతనిది. దురదృష్టవశాత్తూ, ఆ మాను చనిపోయినా, పురుషోత్తం, సురేష్, ప్రదీప్ అనే స్నేహితుల సహకారంతో నిలదొక్కుకుని చదువులు, పోటీపరీక్షలు, జీవితంలో ఇతర ఆపత్తులు గడిచి గట్టెక్కగలుగుతాడు. శివయ్య విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు రెవిన్యూ ఇన్స్‌పెక్టర్‌గా ఉండి అతన్ని అతి చులకనగా చూచిన రమేశ్ నాయుడు అనే అగ్రకులస్థుడిపై అధికారిగా రావడమే గాక, తన నిజాయితీ, మంచితనం, ఉదారస్వభావం వల్ల అతని సంపూర్ణ సహకారాన్ని, సహాయాన్నీ పొందగలుగుతాడు. గ్రామ సర్పంచి, అతని మామలకు బంధువే అయినా, రమేశ్ నాయుడు తన 'నిజాయితీ అయిన అధికారి'కి అన్యాయం జరగడాన్ని సహించలేక చేతనయిన సాయం చేస్తాడు. శివయ్య సస్పెన్షన్ ఆర్డర్ ఎప్పటికయినా రద్దయి అతనికి మళ్ళీ ఉద్యోగం మామూలు అయిందంటే అందుకు రమేశ్ నాయుడు అవలంబించిన స్నేహవైఖరి, కృతజ్ఞత కారణం అవుతాయి. శివయ్య చేయాలనుకుని చేయలేకపోయిన పనులు: అట్రాసిటీస్ కేసులో తీర్పు ఇవ్వడం; భూమిని రికన్వే చేయడానికి వీలులేదని ఆర్డరు వేయడం. ఈ పనులు అతను చేయాలనే అనుకున్నా, ఇంకా సమయం సందర్భం సమకూడక పోవడం, గ్రామ పెద్దలు దురహంకారంతో దురూహలు పన్ని ఫైయెత్తులు వేయడం కారణాలుగాని, శివయ్యకు చిత్తశుద్ధి లేకపోవడం కాదు. భూమిని రికన్వే చేసినట్లుగా దండోరా వేయమంటే శివయ్య తండ్రి నారాయణప్ప చెప్పిన మాటలివి: "... పేదోళ్ళకు పంచిపెట్టిన బూమిని తిరిగీ శంకరప్ప గొందికానికే గవురుమెటోల్లే సోదానం చేసినారని ఉత్తరువులు ఇచ్చినారు. ఆ బూమిని పొందిన పేదోళ్ళంతా కలిసి ఒగటిగా దాని బేఖాతరు చెయ్యండహో" అని. తండ్రి వేస్తున్న తప్పిట శబ్దాలకు 'భవిష్యత్తంతా ఒక తాటి మీద కదులుతున్నట్లు, పదనెక్కిన నిర్భయత్వం ప్రవహిస్తున్నట్లు' అనిపిస్తుంది శివయ్యకు.

గ్రామాలలో జరుగుతున్న అక్రమాలు, అన్యాయాలు ఎలా విచ్చలవిడిగా పెరిగిపోతున్నాయో, పేదవాడి మాటలకు ప్రభుత్వ కార్యాలయాలలో ఎలా మన్నన లేదో అనేక ఉదాహరణలు కనిపిస్తాయి నవల అంతటా. గ్రామీణ వాతావరణం ఇంత కలుషితం అయిపోయిందా అని ఆశ్చర్యపడడం మన అమాయకత్వానికి, అజ్ఞానానికి గుర్తు తప్ప మరేం కాదు. దేవపుత్రకు సామాజిక స్థితిగతులను పదనైన కన్నుతో చూచి విశ్లేషణ చేయగల మెదడు ఉన్నదని నవల చెబుతోంది. నవల శిల్పానికి, సంవిధానానికి ఎలాంటి ఆఘాతమూ లేకుండా కథను, కథనాన్ని నేర్పుగా నడిపారు. నవల 'నెరేషన్' మామూలు భాషలో ఉన్నా, పాత్రల సంభాషణలు మాత్రం అనంతపురం గ్రామస్థుల తీరులో ఉన్నాయి. కొత్తరకం జీవితానికి శివయ్య క్రమంగా అలవాటుపడడం, విద్య, కృష్ణశర్మల సాంగత్యం- ఎక్కడా 'వెకిలిదనం' లేని ప్రవర్తన- ఇవన్నీ అతని పాత్రను సమరసంగా తీర్చి దిద్దుతాయి. పురుషోత్తంతో అతని స్నేహం, కొత్త విషయాలను తరచి తరచి ఆలోచించగల నేర్పు, అతని నుంచి పొందే 'నైతికబలం' - ఇవీ అతని వ్యక్తిత్వాన్ని మూర్తిమంతం చేస్తాయి.

చదువుల ద్వారా గ్రామ జీవితం, మనుషుల వర్తనం మారిపోతుందని ఆశిస్తాం. కానీ, మనిషిని సమూలంగా మార్చివేయగలది నిస్స్వార్థం, నిరతిశయం అయిన మానసిక స్థాయి మటుకే గాని, బాహ్యంగా ఒనగూడే సౌకర్యాలు, సన్నివేశాలు కాదు. ఈ మానసిక స్థాయి వచ్చేందుకు 'చదువు' ఉపయోగపడడమే సార్థకత. ఇది లేనప్పుడు ఎన్ని బాహ్య కవచాలు ఉన్నా 'ఎక్కడ వేసిన గొంగళి అక్కడే' అన్నట్లుగా ఉండిపోతుంది.

సమకాలీన జీవన విధానంలో 'కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించే మచ్చ, లోపం, కుళ్ళు'లను చిత్రించి, ఇది అందరూ ఆలోచించవలసిన విషయమని, 'దిద్దుబాటు' తీసుకురావలసిన సందర్భమని హెచ్చరించిన రచయిత అభినందనీయుడు. ఈ నవలకు ఆటా '98 నవలల పోటీలో తృతీయ బహుమతి రావడం సంతోషదాయకం. ■